

■■■ FINÁNCOK, DOHÁNYBÍRÓK, KOFÁK ■

A dohánytermesztés sokáig állami ellenőrzés alatt állt. Kizárólag engedéllyel lehetett ültetni, s a hivatalos szervek mindig nagy figyelemmel kísérték a munkafolyamatokat, hogy megakadályozzák a csempésztést.

Az engedély kiváltásakor bejegyezték, hogy a termelő hány tőkéet kíván ültetni. A kiültetés után a *financok*, akik a dohánytermesztés törvényességére ügyeltek, *fölolvasták* a tőkék számát. Négy teljes sorban számlálták meg a palántát, s ennek a számnak a középátlommal beszorozták a sorok számát. A számlálást a *financ* és a *dohánybíró* végezte. A tőkék számát felírták a *dohánytáblára*, amely a dohányföld közepe táján volt a földbe szúrva. Tartalmazta a termelő nevét és lakcímét is.

Amikor a dohány 17-18 leveles lett, újból megszámlálták a tőkéket, s megtudták, hogy időközben hány palánta pusztult el. *Financméréssel* lemérték néhány *dohánytőke* levelének a súlyát, átlagolták a súlyt, s ez alapján állapították meg a beszállítandó dohánymennyiséget. Egy-egy tőkét a zöld levelek súlya alapján a várható levélszáradás után a fejlettségtől függően 50-120 grammra vettek fel, azaz tőkénként ennyi szárított dohányra számítottak. A grammszámot beszorozták a tőkék számával, s megkapták, mennyi dohányt kell majd beszállítania a termelőnek.

Az ellenőrzés a második számlálás után sem fejeződött be. Amikor a pajtában már száraz volt a dohány, a *financok fontótak* a termelőknél. Megszámlálták a köteleket, s az *anyadohányból*, az *aljból*, *második aljból*, a *högylevélből* lemérték 3-4 kötelet, s az átlagsúlyt fajtánként beszorozták a kötelek számával. Véglegesült, hogy mennyi dohányt kell beszállítani. A fontoláskor a gazdák rendszerint ügyeskedtek, több kötélről előre lehúztak valamennyi száraz levelet, hogy kisebb legyen a súlya, s így kevesebbet is kelljen átadni. A felesleget *feketézőknek*, *kufáknak* adták el a felvásárlási árnál drágábban.

Ha a termelő nem adta át a kiszabott dohánymennyiséget, eljárást indítottak ellene, s nemegyszer börtönbüntetést is kiszabtak rá.

A fináncok állandó harcot folytattak a dohánycsempészek ellen, ám sohasem tudták teljesen felszámolni az illegális dohánykereskedelmet. „Ha a kufát elkapták, visszakísérték a faluba, vissza köllött neki adni a pézt, és a termelő kapta a büntetést.”¹⁴⁸ Arra is ügyeltek, hogy megakadályozzák a *szűzdohány* élvezését, hiszen veszélyeztette az állami dohánymonopólium érdekeit.

„1920 körül sem a határban, sem az utcán nem volt szabad dohányozni. Ha valakit elkaptak a fináncok, Zomborba börtönbe tötték. Csak kész cigarettát lehetett szívni, szűzdohányt nem. Ez a felszabaddulásig tartott, 1945-ig. A parasztok nadrágszíjba, kocsi alá kötötték a dohányt. Hordáskor maga elé tette a kalapot az embör, hogy ne essön le a cigarettaparázs, úgy cigarettáztak. A fináncok még a kalapot is leütötték a fejrű, hátha oda gyugták a dohányt.”¹⁴⁹

A dohánytermesztést szabályozó szigorú rendeletek az 1945-öt követő években fokozatosan megszűntek. Helyes árpolitikával, különféle juttatásokkal ösztönözték a termelőket, s többé nem volt szükség arra, hogy titokban adják el a termés egy részét.

A dohánytermesztők érdekeit a *dohánybíró*, a *dohánykocsis* képviselte. Az állami érdekek és a termelők érdekei között próbált összhangot teremteni. Részben „közvetített, részben döntött és a felek mindkét esetben a hagyomány erejénél fogva kötelesek voltak magukat a döntésnek alávetni” – állapítja meg Tárkány Szücs Ernő a vitáknál ilyenkor közreműködő harmadik személy hatásköréről.¹⁵⁰ Részben a dohánybíró is ehhez hasonló jogkör illette meg azzal a különbséggel, ha két termelő között támadt vita, akkor mindketten kötelesek voltak elfogadni döntését, ám ha egy termelőnek támadt vitája a dohánymonopólium képviselőivel, akkor már nem volt döntési joga, csak képviselhetette a termelőt, s közbenjárhatott érte. A dohánybíró megválasztása demokratikusan történt. Ketten-hárman önként jelentkeztek a tisztségre, s a termelők a *dohánygyűlésen kézfelnyújtással* szavaztak. Aki a legtöbb szavazatot kapta, az lett a dohánybíró. Júniusban kocsin

148 Uő.

149 Uő.

150 Tárkány Szücs 1981, 796.

minden *dohányparcellához* kivitte a fináncot, ezért nevezték dohánykocsisnak is. Együtt *olvasták* a tőkéket, s jelen volt az ítélésnél, azaz az elbírálásnál is. Ő mérte, hány kilósak a batuk, s ha tehetette, megpróbált hatni az *ítélőkre*, hogy minél jobb árban vegyék át a dohányt. A termelőktől és a *beváltótól* kapta fizetését *hold után*.

Rendszerint minden esztendőben új bírót választottak, „nehogy huncut lögyön, oszt összejátsszon az átvevőkkel”.

Dohánycsempész „azóta van, mióta az állam rátette a kezét a dohányra, ez pedig 1850. nov. 2-iki császári nyílt parancsral kezdődött” – olvashatjuk a hódmezővásárhelyi szegény ember életéről szóló, először 1939-ben megjelent könyvben.¹⁵¹ A csempészek pénzért veszik a dohányt, és ha szerencse kíséri őket, nagyot fognak rajta, három-négyszeresét is meghozza az a tiltott portéka. A csempészeket sohasem jelentették fel, megbíztak bennük. A csempész könnyen élő emberfajta.¹⁵²

Gyulafalvára a kofák Szivácról (Sivac), Kúláról (Kula), Óbecséről (Becej), sőt a Bánságból és távolabbi vidékről is érkeztek. Legtöbbjének már volt saját eladói köre, azoknál vásárolt. Nemcsak férfiak, hanem nők is foglalkoztak dohánycsempészéssel, s a vidéki kufák mellett helybeliek is árulták a szűzdohányt, s a lehető legnagyobb fortéllal szállították.

Amióta elterjedt a *trafik*, megszűnt a kereslet a szűzdohány iránt, a csempészeknek is befellegzett, a fináncok és a minden hájjal megkent kofák „harcát” csak szájról szájra járó történetek őrzik.

151 Kiss 1981, 332.

152 Uo. 332–345.

